

Parki Krajobrazowe Mazowska

Kwartalnik ! Nr 4 (8) 2012 ! Egzemplarz bezpłatny

Kwartalnik Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych

ISSN 2083-9758

Mazowsze.
serce Polski

Siedziba Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych w Otwocku
Fot. Jolanta Brzezik

W numerze

Za zasługi w pracy penitencjarnej	3
<i>dr hab. Grzegorz Lesiński</i>	
Badania i ochrona nietoperzy w MPK	4
<i>Tomasz Kowalik</i>	
Srebrny jubilat pod ochroną	6
<i>Jolanta Brzezik</i>	
Zasłużeni dla MPK im. Czesława Łaszka	7
<i>Katarzyna Grajda</i>	
Konferencja 25 lat MPK	8
<i>Robert Belina</i>	
Wizyta w Niemczech	9
<i>Marcin Fuzowski</i>	
Rezerwat przyrody „Skarpa Jeziorki”	12
<i>Robert Belina</i>	
Rodzinny rajd rowerowy doliną rzeki Jeziorki	11
<i>Cezary Iwańczuk</i>	
Ługi Helenowskie	11
<i>Aleksandra Kotacz</i>	
Warsztaty ekologiczne dla uczniów i nauczycieli na terenie KPK	12
<i>Ludwik Ryncarz</i>	
Wydawnictwa BPK.	13
<i>Natalia Wielechowska</i>	
Ile ptaków odnajdziemy zimą?	15
<i>Natalia Wielechowska</i>	
Edukacja przyrodnicza w zasięgu ręki – ścieżki przyrodnicze i wydawnictwa w NPK	16
Zgadywanki – harcownik	18
Zabytki i kultura Mazowsza	19
Pomniki przyrody Mazowsza	20

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

Kwartalnik dofinansowany przez Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
www.wfosigw.pl

Parki Krajobrazowe Mazowsza

Wydawca:
**Mazowiecki Zespół
Parków Krajobrazowych**

Redakcja:
Jolanta Brzezik – redaktor naczelna,
Katarzyna Grajda, Marcin Fuzowski,
Natalia Wielechowska, Jolanta Tabor,
Ludwik Ryncarz

Adres Wydawcy i Redakcji:
Mazowiecki Zespół Parków
Krajobrazowych
ul. Sułkowskiego 11, 05-400 Otwock,
tel. (22) 779-26-94
e-mail: sekretariat@parkiotwock.pl
przyroda@parkiotwock.pl
www.parkiotwock.pl

nakład: 2000 egzemplarzy
egzemplarz bezpłatny

Zdjęcie na okładce:
Łoś, fot. Mariusz Filewicz
www.filewiczgaleria.cignum.pl

Opracowanie, DTP, druk:
Agencja Reklamowo-Wydawnicza
A. Grzegorzcyk
www.grzeg.com.pl

ZA ZASŁUGI W PRACY PENITENCJARNEJ

Z okazji 94 rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości w dniu 15 listopada br. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Warszawie wspólnie z Centralnym Zarządem Służby Więziennej zorganizował uroczystość, w trakcie której wręczono odznaczenia „Za zasługi w pracy penitencjarnej”. Odznaczenia przyznano następującym przedstawicielom Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych:

Sylwester Chołast, Dyrektor Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych

Podjęmuje działania zmierzające do aktywnego wspierania resocjalizacji i społecznej readaptacji osób pozbawionych wolności. Działalność ta wynika ze współpracy z Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Warszawie w ramach podpisanego porozumienia, w wyniku którego wykonywane są prace gospodarczo-porządkowe oraz prace ogólnobudowlane na terenie Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych przez skazanych odbywających kary pozbawienia wolności w jednostkach penitencjarnych okręgu warszawskiego. Inicjatywa ma na celu podejmowanie działań służących ochronie terenów leśnych województwa mazowieckiego oraz edukację i podnoszenie świadomości ekologicznej skazanych.

Robert Belina, Zastępca Dyrektora Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych

Współpracuje z Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Warszawie od 2011 roku. Na mocy zawartego porozumienia, w celu realizacji programu „Czyste lasy na Mazowszu” koordynuje pracę skazanych, którzy odbywają karę w więzieniach okręgu warszawskiego, przy sprzątanii mazowieckich lasów z odpadów, porządkowaniu ścieżek przyrodniczych oraz przeprowadzaniu doraźnych remontów budynków i obiektów na terenie Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych. Przygotowuje i podejmuje działania resocjalizacyjne i readaptacyjne o profilu ekologicznym skierowane do skazanych.

BADANIA I OCHRONA NIETOPERZY W MPK

Mazowiecki Park Krajobrazowy charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem środowisk. W wielu miejscach kompleksy leśne graniczą z obszarami użytkowanymi rolniczo i zabudowanymi. Zmozaikowany krajobraz sprzyja nietoperzom, które najlepsze warunki do życia znajdują tam, gdzie występują zarówno elementy naturalne, zwłaszcza zadrzewienia i zbiorniki wodne (miejsca żerowania), jak i elementy antropogeniczne – budynki i związana z nimi infrastruktura (schronienia).

W związku z tym można się było spodziewać, że w Parku występują stosunkowo bogate zgrupowania nietoperzy. Mimo to, badania nad tą grupą zwierząt na tym terenie podjęto dopiero niedawno. Jest to tym bardziej dziwne, ponieważ Park jest zlokalizowany blisko dużego ośrodka naukowego. Tymczasem w „Atlasie rozmieszczenia ssaków w Polsce”, wydanym w 1983 roku i stanowiącym podsumowanie dotychczasowej wiedzy, nie podano żadnego stanowiska nietoperzy z tego terenu.

Pierwsze dane na temat chiropterofauny Mazowieckiego Parku Krajobrazowego i najbliższych okolic zebrano dopiero pod koniec lat 1990. W okresie 28 VII – 6 VIII 1997 roku zorganizowano obóz chiropterologiczny, którego zadaniem było zapoznanie uczestników z metodami badań nietoperzy, określenie ich składu gatunkowego oraz odnalezienie ważnych schronień. Pracami kierowali: Grzegorz Lesiński i Zenon Cieślak. Podstawową metodą badań były odłowienia nietoperzy w specjalne sieci ustawiane nad wodami lub w ich pobliżu oraz nad drogami leśnymi. Prowadzono też wywiad wśród miejscowej ludności, który ułatwił odnalezienie dziennych kryjówek nietoperzy. Skontrolowano też kilka obiektów sakralnych, które są chętnie zasiedlane przez te ssaki.

Mroczek późny – jeden z najpospolitszych i najliczniejszych nietoperzy w Mazowieckim Parku Krajobrazowym

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono obecność siedmiu gatunków nietoperzy. Wykryto kilka schronień w budynkach i zebrano informacje o miejscach zimowania, które zamierzano sprawdzić w kolejnych sezonach zimowych. Przy okazji prowadzonego wśród miejscowej ludności wywiadu, sprawdzono poziom wiedzy na temat nietoperzy. Okazało się niestety, że wiedza ta jest bardzo skromna, a wyrażane są błędne opinie, oparte na niesprawdzonych informacjach. Na przykład blisko połowa ankietowanych osób wierzyła lub nie wykluczała takiej możliwości, że nietoperze wkręcają się we włosy. Zaskakuje fakt, że przy dużej dostępności do książek, telewizji i innych mediów, nadal społeczeństwo polskie przypisuje nietoperzom tak niedorzeczne cechy. Nie trzeba chyba dodawać, w jaki sposób rzutuje to na stosunek ludzi do tych zwierząt.

W kolejnych latach podjęto prace mające na celu zlokalizowanie ważnych zimowisk i prowadzenie w nich corocznego monitoringu liczebności nietoperzy. Taki monitoring prowadzony jest w całej Polsce, a liczenia odbywają się w pierwszej połowie lutego. Na ich podstawie możemy oceniać trendy w liczebności poszczególnych gatunków tych zwierząt. W Mazowieckim Parku Krajobrazowym i najbliższych okolicach do dziś odnaleziono kilkanaście zimowisk znajdujących się w małych, przydomowych piwnicach i dawnych schronach bojowych. Niestety są to miejsca, w których zimują niewielkie liczby nietoperzy. Największe skupisko liczyło tylko siedem osobników. Zazwyczaj w pojedynczym obiekcie spotykano od jednego do czterech osobników. Zdecydowanie najczęściej zimującym gatunkiem był gacek brunatny, rzadziej notowano gacka szarego, a tylko pojedyncze stwierdzenia dotyczą mopka i nocka Natterera.

W budynkach stwierdzono dotychczas cztery gatunki (mroczek późny, gacek brunatny, gacek szary, noczek duży). Znane są kolonie rozrodcze mroczka późnego, liczące po kilkadziesiąt, a nawet ponad 100 osobników. Nieco informacji o nietoperzach tego terenu dostarczyły badania nad dietą puszczyka – sowy, która czasem poluje na te zwierzęta. Puszczyki z Parku zловиły trzy gatunki: nocka rudego, borowca wielkiego i gacka brunatnego. Opisano też drapieżnictwo kota na nietoperzach w Otwocku. Jeden osobnik schwytał na strychu przedstawicieli trzech gatunków: gacka brunatnego, gacka szarego, mroczka późnego.

W roku 2003 rozpoczęto badania nad zasiedlaniem specjalnych skrzynek przez nietoperze. Stosowanie takich skrzynek w lasach pozbawionych dziupli jest metodą zwiększania liczebności nietoperzy. Przy okazji zaplanowano eksperyment, mający na celu sprawdzenie, po ilu latach skrzynki są zasiedlane najliczniej, a także, w jakim miesiącu mają one dla nietoperzy naj-

W zimowiskach zlokalizowanych głównie w małych piwnicach prowadzony jest coroczny spis nietoperzy

W dotychczas znanych zimowiskach w parku najliczniej zimują gacki brunatne

większe znaczenie. Początkowo rozwieszono ok. 130 płaskich skrzynek typu Stratmann w dwóch grupach: pierwszej – wzdłuż drogi w rejonie rezerwatu „Na Torfach”, a drugiej – w rejonie uroczyska „Czarci Dół” koło Podbieli i Ponurzyca.

Nietoperze szybko zaakceptowały nowe schronienia i już w trzecim roku po rozwieszeniu zanotowano zasiedlenie na poziomie kilkunastu procent. Po czterech latach prawie połowa skrzynek była zasiedlana. Szczególnie duża liczba nietoperzy osiedliła się w skrzynkach w okolicy rezerwatu. Tam zanoto-

Tabela. Porównanie chiropterofauny Mazowieckiego Parku Krajobrazowego i Kampinoskiego Parku Narodowego (dane publikowane i niepublikowane autora).

Gatunek	MPK	KPN
Nocek duży	+	+
Nocek Natterera	+	++
Nocek wąsatek	+	+
Nocek Brandta		+
Nocek łydkowłosy		+
Nocek rudy	++	++
Mroczek posrebrzany		+
Mroczek późny	+++	+++
Borowiec wielki	+++	+++
Borowiaczek		+
Karlik drobny		+
Karlik większy	++	++
Gacek brunatny	+++	+++
Gacek szary	+	+
Mopek	+	++
Razem	10	15

Częstość stwierdzeń gatunku: + rzadki, ++ średnio częsty, +++ częsty

Borowca wielkiego często spotykamy zarówno na terenach leśnych, gdzie znajduje schronienie w dziuplach i skrzynkach, jak i na terenach otwartych, gdzie poluje

wano rekordowo duży udział skrzynek z nietoperzami (ponad 70%) i najwyższe względne zagęszczenia osobników (ponad 30 osobników na 10 skrzynek i ok. 130 osobników na 1 km drogi).

W skrzynkach stwierdzono dotychczas pięć gatunków nietoperzy. Najczęstszymi lokatorami były borowce wielkie i karliki większe, nieco rzadziej i mniej licznie spotykano gacka brunatnego, a najrzadziej – nocka dużego i mroczka późnego. Obserwacja jednego nocka Natterera nie jest pewna. W skrzynkach odbywają rozród trzy pierwsze gatunki, ale największe znaczenie schronienia te mają w okresie późnego lata. Stają się wtedy schronieniami dla grup haremowych borowca wielkiego i karlika większego. Najwięcej osobników i największy stopień zasiedlenia notuje się zwykle w sierpniu. Samce w tym czasie zajmują skrzynek i wabią do niej nawet po kilka samic.

W Mazowieckim Parku Krajobrazowym prowadzony jest też ciekawy eksperyment polegający na sprawdzeniu, czy i w jakim czasie zasiedlone zostanie specjalnie wybudowane dla nietoperzy zimowisko (piwnica). Taki obiekt powstał przy Ośrodku edukacyjno-muzealnym „Baza Torfy”. Niezależnie od tego, czy nietoperze zaakceptują zimowisko, czy nie, wewnątrz powstanie ekspozycja na temat hibernacji krajowych gatunków.

W rezultacie prowadzonych badań, zwłaszcza nasilonych w latach 2002-2012, w Mazowieckim Parku Krajobrazowym wykryto dotąd 10 gatunków nietoperzy. W porównaniu z Puszcą Kampinoską teren ten charakteryzuje się obecnością nieco uboższej chiropterofauny (Tabela). Wydaje się, że kontynuacja badań w przyszłych latach pozwoli na wykrycie jeszcze kilku gatunków, a najbardziej prawdopodobne jest to w przypadku nocka Brandta, borowiaczka i karlika drobnego.

Trzeba też podjąć dalsze działania mające na celu ochronę nietoperzy. W ostatnich latach wyraźnie zwiększyła się liczba rozwieszonych dla nich skrzynek. Warto podjąć prace nad utworzeniem kryjówek dla nietoperzy polujących nad wodami. Dobrą metodą jest instalowanie cegieł pustakowych pod mostami. Należy też przeprowadzić badania nad zabijaniem nietoperzy przez pojazdy na drogach szybkiego ruchu w Parku i na jego obrzeżach, w celu rozpoznania miejsc, gdzie zagrożenie jest największe i gdzie można byłoby podjąć działania, by to zagrożenie zmniejszyć.

dr hab. Grzegorz Lesiński
Szkola Główna Gospodarstwa
Wiejskiego w Warszawie
Fot. *Grzegorz Lesiński*

SREBRNY JUBILAT POD OCHRONĄ

Mazowiecki Park Krajobrazowy od 25 lat chroni przyrodę, krajobraz i tradycje regionalne Mazowsza. Jest jednym ze 120 parków krajobrazowych w Polsce i jednym z 5 w województwie mazowieckim. Powstał jako drugi z kolei na tym obszarze w 1986 r. Pozostałe parki to Kozienicki (1983), Brudzeński (1988), Nadbużański (1993), Chojnowski (1993). Dwóm z tych obszarów nadano imiona osób ściśle z nimi związanych i zasłużonych dla ochrony środowiska nie tylko na Mazowszu.

Uchwała Nr 8/10 Sejmiku Województwa Mazowieckiego podjęta w styczniu 2010 r. zmieniła nazwę Zespołu Parków po połączeniu jednostek budżetowych i utworzeniu wojewódzkiej samorządowej jednostki organizacyjnej pod nazwą „Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych: Brudzeńskiego, Chojnowskiego, Kozienickiego im. Profesora Ryszarda Zaręby, Mazowieckiego im. Czesława Łaszka i Nadbużańskiego”.

Chrońmy torfowiska, krajobraz i wiekowe drzewa

Patron Mazowieckiego PK Czesław Łaszek (1930 – 2000) pochodził z Mińska Mazowieckiego i jak niewielu jego rówieśników wiele czasu spędzał na podglądaniu przyrody, np. w okolicach Świdra, Celestynowa i Karczewa. Choć był nieletni brał udział w konspiracji, a po wojnie studiował na Uniwersytecie Warszawskim. Ukończył studia na Wydziale Biologii ze specjalnością mikrobiolog. Pierwsze 10 lat pracy zawodowej w Państwowym Instytucie Geologicznym poświęcił badaniu złóż torfowych w wielu regionach kraju. W 1966 r. został strażnikiem ochrony przyrody. Swoją pasję obrońcy przyrody i krajobrazu mazowieckiego rozwijał jako działacz Ligi Ochrony Przyrody. W 1972 roku został Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody, w tamtych latach stanowiska niezbyt wysoko notowanego wśród urzędników administracji terenowej.

W 1978 r. został Naczelnym Inspektorem Straży Ochrony Przyrody. Ta funkcja umożliwiła mu działanie na rzecz zachowania unikalnych, często niedocenianych, zielonych obszarów dawnych województw stołecznego warszawskiego, płockiego, radomskiego, siedleckiego, ostrołęckiego. W czasie pracy zawodowej i społecznej Czesław Łaszek należał do najbardziej zasłużonych i skutecznych obrońców przyrody Mazowsza. Jego badania torfowisk doprowadziły do zmiany poglądów na te tereny podmokłe, torf był od dawna uznawany za surowiec i wykorzystywany głównie jako paliwo, a nie jako bezcenny magazyn i regulator poziomu wód. Wielu przed nim uważało, że torfowiska, mokradła, grząskie łąki, śródpolne oczka wodne należy osuszyć, zamienić w kośne łąki i pastwiska. Powszechnie używane było określenie „nieużytki”, liczne torfowiska osuszono lub zniszczono jako lokalne wysypiska odpadów budowlanych i komunalnych.

Podczas pełnienia funkcji konserwatora przyrody Czesław Łaszek doprowadził do utworzenia aż 62 rezerwatów (m.in. „Na Torfach”, „Świder” i „Pogorzelski Mszar” w Mazowieckim PK) i pod ochroną jako pomniki przyrody znalazło się około 2000 drzew i głązów narzutowych. Uchodził za świętego nauczyciela przyrody, licznych uczestników wycieczek przyrodniczych przekazywał swoją pasję jako obrońcy i popularyzatora rzetelnej wiedzy o niej. Wśród wielu zajęć znajdował czas na pisanie artykułów dla czasopism „Przyroda Polska”, „Chrońmy Przyrodę Ojczystą”, „Parki Narodowe”, „Komunikaty Dendrologiczne i Ochrona Krajobrazu”. Był autorem i współautorem trzech popularnych książek poświęconych bujnej, niedocenianej mazowieckiej przyrodzie: „Przyroda Warszawy” (1980), „Chronione obiekty przyrodnicze

województwa stołecznego warszawskiego” (1989) i „Wartości przyrodnicze województwa warszawskiego” (1992).

Postać i zasługi Czesława Łaszka dla ochrony przyrody Mazowsza, a także współtwórcy Mazowieckiego PK sprawiły, że jego osobę i dokonania pośmiertnie upamiętniono w 2001 r. przez nadanie jego imienia temu parkowi. Natomiast w 2006 r. przed Ośrodkiem edukacyjno-muzealnym odsłonięto pamiątkowy kamień poświęcony temu znakomitemu przyrodnikowi. Imię Czesława Łaszka nadano też potężnej lipie oraz jednej z wiekowych sosen rosnących w Alei Sosen przy Urzędzie Miasta Otwocka.

Był rzetelnym i namiętnym krajoznawcą, wędrował stale po Mazowszu. Bardzo często można go było spotkać w wielu okolicach z aparatem fotograficznym, lornetką i notatnikiem, wyszukującego najcenniejsze okazy, które jego zdaniem godne były ochrony, uznania za pomniki przyrody, a trasy warte poznania, opisanie i wytyczenia jako szlaki turystyczne. Nieustannie domagał się dokładnego spisania miejsc i występowania najcenniejszych polskich osobliwości przyrodniczych, ustanowienia ich ochrony prawnej. Był zdecydowanie przeciwny uznawaniu terenów podmokłych za nieużytki, a torfowisk do wykorzystania tylko jako złoża paliw, domagał się ochrony mokrych nieużytków, torfowisk, łąk o niezwykle bogatej szacie roślinnej.

Dzisiaj mówimy o konieczności odnowienia małej retencji, rekultywacji, nawadnianiu pochopnie osuszonych terenów. Czesław Łaszek badał, opisywał i przekonywał do konieczności ochrony tych terenów jako cennych pod względem krajobrazowym i dla zachowania walorów naturalnych licznych okolic na Mazowszu. Nie była to wówczas tematyka popularna, uznawana za istotną w kręgach administracji terenowej, o tzw. prawdziwej ekologii mało kto wspominał, ochrona środowiska dopiero raczkowała właśnie dzięki osobom tego formatu co patron Mazowieckiego PK.

W granicach tego parku (15,7 tys. ha i otulina około 8 tys. ha), mimo że przecięty jest na dwie części osiedlami Otwocka i doliną rzeki Świder, szczególnie cenne są podmokłe nadrzeczne olsy i łągi liściaste. Ponadto ma 9 rezerwatów przyrody, ponad 60 pomników przyrody, 42 użytki ekologiczne, 4 obszary Natura 2000. Najcenniejsze są m.in. zespół bagienno-łąkowy torfowiska Całowanie, kompleks Lasów Celestynowsko-Wawerskich, pasmowo układające się porośnięte lasem sosnowym piaszczyste wydmy. Park graniczy z miejscowościami leśnikowymi z zabudową wилową – Marysinem Wawerskim, Radością, Miedzeszynom, Faleńcą, Józefowem i powiatowym Otwockiem.

Mimo to, park znajduje się w bliskim sąsiedztwie wspomnianych miast i Warszawy, jest największą ostoją dzikich zwierząt, m.in. łosia, sarny, dzika, borsuka, gronostaja, łasicy, wydry, bobra, a z rzadkich ptaków bielika, orlika krzykliwego, błotniaka stawowego i łąkowego, żurawia, łabędzia niemego, derkacza, sowy błotnej, kulika wielkiego, derkacza, puszczyka. Symbolem Mazowieckiego PK jest skrycie żyjący bocian czarny, którego nieliczne gniazda znane są w jego południowej części. W wielu przypadkach rośliny zagrożone zniszczeniem ich siedlisk są z powodzeniem przenoszone na bezpieczne stanowiska. Do najcenniejszych roślin należy polodowcowa brzoza niska i liczne gatunki roślin typowych dla terenów podmokłych, m.in. trzy gatunki rosiczki, trzy gatunki widłaków – torfowy, goździsty i jałowcowaty, gnidosz królewski, żurawina błotna, borówka bagienna. Poznanie jego obszaru i osobliwości przyrodniczych ułatwia 7 ścieżek ekologicznych, dydaktycznych i historycznych (łącznie około 70 km), 12 ścieżek przyrodniczych (około 100 km), 10 ścieżek rowerowych (ponad 170 km) oraz 23 km trasa narciarska.

Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych – twierdzi Sylwester Chołast, jego dyrektor od 2010 r. – to zarówno tereny

5 cennych obszarów chronionych, atrakcyjne dla turystyki i bogate w naturalne walory, oraz zespół placówek edukacyjnych. Na ich terenie każdy odwiedzający ma tysiącnie okazje do własnej edukacji przyrodniczej oraz może korzystać z pomocy kwalifikowanych przewodników i edukatorów-leśników. Chronieniu, poznawaniu i podziwianiu cennych, bardzo często unikatowych i bogatych zespołów czy okazów rodzimej przyrody sprzyjają liczne urządzenia w terenie, zwłaszcza oznakowane i opisane trasy edukacyjne i turystyczne. Na terenie parków można nie tylko podziwiać różnorodność przyrody ale też dojrzeć do przekonania, że konieczna jest jej ochrona. Można niemal na każdym kroku praktykować ją zespołowo, a jeszcze częściej osobiście. Na każdym stu metrach szlaku turystycznego, ścieżki edukacyjnej, parkingu leśnym czy w świetnie wyposażonym leśnym ośrodku edukacyjnym.

Wzorową i bardzo popularną, atrakcyjną nie tylko dla młodzieży odwiedzającej placówkę w Mazowieckim PK jest od

1995 r. Ośrodek edukacyjno-muzealny „Baza Torfy” zlokalizowany w Karczewie, gdzie zajmuje zabytkową, liczącą ponad 100 lat dawną leśniczówkę opodal rezerwatu przyrody „Na Torfach”

Wewnątrz urządzono wystawę przyrodniczą, ukazującą w skrócie najciekawsze typy siedlisk roślinnych i gatunków zwierząt występujących w Mazowieckim PK im. Czesława Łaszka. Placówka nastawiona jest na edukację przyrodniczą młodzieży szkolnej i uczenie umiętnego obserwowania różnorodnej przyrody Mazowsza, jej regionalnych wartości i osobliwości. Część wystawy ukazuje zabytki i pamiątki kulturowe regionu, np. tradycyjne narzędzia codziennego użytku dawnych mieszkańców z terenu parku. Opodal starej leśniczówki można poznać rozmaite typy budek lęgowych dla ptaków, oraz dawny sklep, czyli piwnicę dla nietoperzy. Od 2009 r. gości bazy chroni przed niepokodą wiata edukacyjna (może pomieścić kilkadziesiąt osób).

Tomasz Kowalik

ZASŁUŻENI DLA MPK im. Czesława Łaszka

W tym roku Mazowiecki Park Krajobrazowy im. Czesława Łaszka obchodzi 25-lecie funkcjonowania. Rocznicą stała się okazją do odznaczenia Marszałka Województwa Mazowieckiego Pana Adama Struzika oraz Członka Zarządu Województwa Mazowieckiego Panią Janinę Ewę Orzełowską pamiątkowymi medalami „Zasłużony dla Mazowieckiego Parku Krajobrazowego im. Czesława Łaszka”.

Jolanta Brzeziak
Fot. archiwum MZPK

Odznaczenia

Marszałek Województwa Mazowieckiego Pan Adam Struzik oraz Członek Zarządu Województwa Mazowieckiego Pani Janina Ewa Orzełowska

Uroczystość w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego

Wręczenie medali

Zasłużeni dla MPK

KONFERENCJA 25 LAT MPK

Mazowiecki Park Krajobrazowy im. Czesława Łaszka w 2012 roku obchodzi 25 rocznicę utworzenia. Z tej okazji, odbyły się dwie wystawy zaprezentowane w instytucjach takich jak: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie oraz Mazowiecki Urząd Wojewódzki w Warszawie. Wystawy składały się z dwóch części: ekspozycji fotograficznej i przyrodniczej. Wystawa fotograficzna prezentowała walory przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz działalność Mazowieckiego Parku Krajobrazowego na przełomie 25 lat. Na ekspozycji przyrodniczej, przedstawione zostały eksponaty dermoplastyczne przedstawiające faunę i florę Mazowieckiego Parku Krajobrazowego oraz charakterystyczne siedliska występujące na terenie parku. Zorganizowany został również przyrodniczy konkurs edukacyjny dla szkół z terenu MPK, którego tematem przewodnim było 25-lecie powstania parku.

Podsumowaniem uczczenia obchodów jubileuszu była dwudniowa Konferencja pn. „25 lat Mazowieckiego Parku Krajobrazowego”, która odbyła się w dniach 5-6 września w Hotelu „Pod Sosnami” w Osiecku. W tym jubileuszowym spotkaniu uczestniczyło ok. 150 osób. Pierwszego dnia odbyła sesja referatowa. Wręczone zostały pamiątkowe medale osobom zasłużonym dla MPK i pracownikom oraz medale pamiątkowe Pro Masovia dla Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie za działalność na rzecz ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego oraz dla Mazowieckiego Parku Krajobrazowego im. Czesława Łaszka za ochronę mazowieckiej przyrody. Swoją obecnością zaszczytili nas m.in.: Wiesław Mariusz Raboszuk Członek Zarządu Województwa Mazowieckiego, Robert Ambroziewicz Z-ca prezesa Zarządu WFOŚiGW w Warszawie, Andrzej Daniluk Dyrektor Departamentu Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Anna Ronikier-Dolańska z Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Aleksandra Atłowska Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Artur Dawidziuk Nadleśniczy Nadleśnictwa Celestynów, Zbigniew Szczepaniak Prezydent Miasta Otwocka, Dariusz Łokietek Burmistrz

Karczewa, Jolanta Koczorowska Burmistrz Dzielnicy Wawer, Stanisław Kruszewski Burmistrza Józefowa, Anna Bętkowska Wójt Gminy Wiązowna, Stefan Traczyk Wójt Gminy Celestynów, Ewa Mazek Z-ca Wójta Gminy Kolbiel, Janusz Budny Radny Powiatu Otwockiego, Pplk Anna Osowska-Rembecka Dyrektor Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Warszawie. Wśród zaproszonych gości znaleźli się także przedstawiciele Parków Krajobrazowych i Narodowych, instytucje, organizacje związane z ochroną środowiska, lokalne samorządy, ale również nauczyciele, wykładowcy i studenci.

Podczas trwania konferencji uczestnicy mieli okazję wysłuchać ciekawych wykładów dr Wojciecha Oźgi o roli i miejscu Parków Krajobrazowych w turystyce i edukacji przyrodniczej, prof. dr hab. Andrzeja Kozłowski zaprezentował referat pn. „Na piasku, na kamieniach, na wodzie – krajobrazy Mazowsza niezwykle”, dr Łukasz Maurycy Staszek przedstawił „Modre Łużyckoci i pstre Polesoki. Rzecz o dawnych mieszkańcach południowych rubieży Warszawy”. Druga sesja referatowa omawiała programy czynnej ochrony zwierząt przeprowadzone na terenie Mazowieckiego Parku Krajobrazowego m.in.: nietoperzy, bobra europejskiego, traszki grzebieniastej oraz raka szlachetnego. Swoje osiągnięcia wszystkim zebranych przedstawili pan Wojciech Sobociński oraz wykładowcy Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie: dr Grzegorz Lesiński, dr Krzysztof Klimaszewski i dr Witold Strużyński.

Następnego dnia odbyła się sesja terenowa, gdzie uczestnicy mogli odwiedzić najciekawsze turystycznie miejsca na terenie MPK takie jak Bagno Całowanie, Ośrodek edukacyjno-muzealny „Baza Torfy” oraz Centrum Edukacji Leśnej Nadleśnictwa Celestynów.

Wszyscy uczestnicy otrzymali materiały konferencyjne i album „Mazowiecki Park Krajobrazowy. 25 lat” dofinansowane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Konferencji towarzyszyła wystawa fotograficzna.

Katarzyna Grajda
Fot. archiwum MZPK

Konferencja 25 lat Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych im. Cz. Łaszka dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, w formie dotacji, w kwocie 18 950,00 zł

Uczestnicy konferencji

Wykład prof. dr. hab. Andrzeja Kozłowskiego

Przemawia Członek Zarządu Województwa Mazowieckiego Pan Wiesław Mariusz Raboszuk

WIZYTA W NIEMCZECH

W dniach 23-25 października 2012 Naturpark Dahme-Heideseen w Brandenburgii odwiedziła nasza trzyosobowa delegacja w skład, której wchodził: Pan Andrzej Daniluk – Dyrektor Departamentu Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, Pan Sylwester Chołast – Dyrektor Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych oraz Pan Rober Belina – Zastępca Dyrektora Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych.

Wizyta miała na celu zacieśnienie nawiązanej w 2011 roku współpracy pomiędzy parkami krajobrazowymi Województwa Mazowieckiego, a parkami krajobrazowymi Brandenburgii. W trakcie pobytu zapoznaliśmy się z funkcjonowaniem i organizacją parków krajobrazowych w Niemczech, a także z interesującymi walorami przyrodniczymi, obiektami historycznymi oraz współpracą między różnymi instytucjami w parku Dahme-Heideseen. Obszar parku znajduje się w odległości ok. 50 km na południowy-wschód od Berlina (podobnie jak nasze parki Mazowiecki i Chojnowski) i obejmuje piękne lasy dębowo-sosnowe położone wśród jezior, kanałów, rzek, łąk i wydm polodowcowych. Pierwszego dnia zwiedziliśmy: zamek w Storkow i znajdujące się w nim wystawy przyrodniczą i historyczną, jedną z największych wydym śródlądowych w Europie, łąkę z charakterystyczną roślinnością słonolubną (solniska), małe domki

Patrol wodny łódką po Jeziorze Leśnika

Wizyta w Brandenburgii

Pan Andrzej Daniluk- Dyrektor Departamentu Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie (z prawej)

mieszkalny sprzed 200 laty oraz ciekawostkę; wykorzystanie bawołów indyjskich do odchwaszczania i odkrzaczania łąk. Drugiego dnia pobytu zobaczyliśmy: nowoczesną, ekologiczną mleczarnię w Münchehofe wytwarzającą bioprodukty z mleka, siedzibę parku Dahme-Heideseen znajdującą się w starej szkole w miejscowości Prieros, była kolonią kormoranów zlikwidowaną przez szopy pracze, przetestowaliśmy rowery ze wspomaganie akumulatorowym i oceniliśmy ich przydatność do polskich warunków (ciekawa forma turystyki, gdyby nie cena 20 euro za dzień wypożyczenia roweru). Oglądaliśmy panoramę parku z metalowej wieży widokowej, zapoznając się z jej konstrukcją. Pokazano nam również ogromne stada dzikich gęsi, żerujących na okolicznych polach w liczbie kilku tysięcy sztuk. Do jednego z takich stad udało nam się podejść na odległość nawet kilkudziesięciu metrów. Ostatniego dnia pobytu odbyliśmy patrol wodny łódką po Jeziorze Leśnika oraz dokonaliśmy wizji leśnego rezerwatu przyrody Dubrow z potężnymi dębami, w których żyją: kozioróg dębosz i jelonek rogacz. Na końcu zapoznaliśmy się z funkcjonowaniem leśnego ośrodka edukacyjnego lasów landowych Brandenburgii.

Nasza wizyta pozwoliła nam zapoznać się z doświadczeniami i dobrymi praktykami naszych sąsiadów i dostarczyła kilku pomysłów do wykorzystania w naszej działalności. Uznaliśmy potrzebę dalszych kontaktów i zacieśnienia współpracy poprzez realizację wspólnych projektów. Parki nasze łączy, bowiem podobne położenie blisko stolic naszych krajów oraz podobne problemy z ekspansją turystyczną i budowlaną.

Robert Belina

REZERWAT PRZYRODY „SKARPA JEZIORKI”

Rezerwat przyrody „Skarpa Jeziorki” został utworzony w 1994 roku i zajmując zaledwie 7,13 ha jest jednym z najmniejszych rezerwatów przyrody położonych na terenie Chojnowskiego Parku Krajobrazowego. Usytuowany jest w południowej części Parku, zajmując tereny należące do Gminy Prażmów. „Skarpę Jeziorki” charakteryzuje krajobrazowy typ rezerwatu, położony bezpośrednio na skarpie meandrującej rzeki. Znajdziemy tutaj strome krawędzie erozyjne o wysokości dochodzącej nawet do 15 metrów. Głównym obiektem ochrony w rezerwacie jest XIX wieczny drzewostan parkowy o charakterze leśnym, położony bezpośrednio na skarpie rzecznej. Aktualnie występuje tutaj odtwarzający się naturalnie las grądowy, wśród którego znajdziemy występujące w dolinie rzecznej zbiorowiska wodne, szuwarowe a nawet łąkowe. Na dworski charakter lasu wskazują tutaj drzewa takich gatunków jak: kasztanowiec zwyczajny i robinia akacjowa. Znajdziemy tutaj także licznie występujące drzewa pomnikowe, których wiek przekracza już dwieście lat. Spośród nich na szczególną uwagę zasługuje drzewo pochodzące ze wschodnich i południowo-wschodnich regionów Ameryki Północnej jakim jest tulipanowiec amerykański, którego okazałe kwiaty wyglądem przypominają kwia-

Rezerwat przyrody „Skarpa Jeziorki”

Ścieżka rowerowa doliną Jeziorki przy rezerwacie „Skarpa Jeziorki”

Rezerwat przyrody „Skarpa Jeziorki”

Kwiat tulipanowca amerykańskiego – pomnik przyrody

ty roślin z rodziny liliowatych. Rodzimy gatunkami drzew leśnych występującymi w rezerwacie są: buk zwyczajny, dąb szypułkowy, klon jawor i świerk zwyczajny. W podszyciu oprócz młodego pokolenia wcześniej wymienionych drzew znajdziemy również leszczynę i dziki bez czarny. Rezerwat ten jest także miejscem występowania chronionego bluszczu zwyczajnego. Rezerwat przyrody „Skarpa Jeziorki” przylega również bezpośrednio do terenu planowanego użytku ekologicznego „Dolina Jeziorki”, który obejmuje znaczny teren doliny rzeki Jeziorki i Tarczynki. To niezwykle cenne przyrodniczo miejsce stanowi mozaikę użytków zielonych, zadrzewień i zakrzewień, stanowiąc kompleks o bardzo dużym różnicowaniu siedlisk. Zachęcamy wszystkich do odwiedzania tego bardzo uroczego miejsca, chociażby w trakcie wycieczek rowerowych naszą ścieżką rowerową „Doliną Jeziorki”, której fragment przebiega doliną rzeki Jeziorki i skrajem rezerwatu przyrody „Skarpa Jeziorki”.

Marcin Fuzowski
Fot. archiwum MZPK

Pasjonaci wycieczek rowerowych

W Prażmowie, w przepiękną ostatnią niedzielę września odbył się pierwszy rodzinny rajd rowerowy ścieżką rowerową Chojnowskiego Parku Krajobrazowego „Dolina rzeki Jeziorki”. W rajdzie uczestniczyły 22 osoby, w kilku przypadkach w pełnym składzie rodzinnym. Trasa rajdu wiodła urokliwymi fragmentami doliny rzeki Jeziorki, po ścieżce rowerowej wytyczonej przez pracowników Chojnowskiego Parku Krajobrazowego. Rajd rozpoczął się zbiórką przy Urzędzie Gminy w Prażmowie, skąd wyruszyliśmy na drugą stronę rzeki Jeziorki, przez Nowe Racibory, Prace Duże, Łoś i Zawodne z powrotem do Prażmowa. W czasie postojów przy tablicach edukacyjnych przeprowadziliśmy mały sprawdzian wiedzy o Chojnowskim Parku Krajobrazowym. Połączyliśmy więc formę rajdu terenowego z konkursem na temat walorów Chojnowskiego PK. Czas ten wykorzystaliśmy również na dyskusję związaną z ochroną przyrody i krajobrazu,

RODZINNY RAJD ROWEROWY DOLINĄ RZEKI JEZIORKI

a także z rozwojem turystyki. Na uczestnikach rajdu duże wrażenie zrobił rezerwat „Skarpa Jeziorki”, a także odnowiona przez Chojnowski PK wspólnie z Gminą Prażmów Aleja Lipowa w Łośiu. Podsumowaniem rajdu było rozdanie nagród zwycięzcom konkursu przed siedzibą Urzędu Gminy Prażmów. Wyłoniliśmy trzy grupy laureatów w kategoriach: klasy I-III; miejsce 1. Krzysztof Płoszański, 2. Mateusz Woźniak, klasy IV-VI; 1. Maciej Ratajczyk, 2. Alicja Florczyńska, 3. Michał Drylloraz osoby dorosłe; 1. Jowita Płoszyńska, 2. Anna Dryll, 3. Tadeusz Arciuch. Dziękujemy Gminie Prażmów za współorganizowanie rajdu poprzez m.in. ufundowanie nagród. Mamy nadzieję, że następna edycja naszego rajdu zgromadzi równie entuzjastyczne grono uczestników.

Robert Belina

Fot. archiwum MZPK

Koziński Park Krajobrazowy im. prof. Ryszarda Zaręby

„ŁUGI HELENOWSKIE”

Jest rezerwatem torfowiskowym, częściowym, o powierzchni 93,56 ha, utworzonym w 1985 r. Znajduje się na terenie dwóch gmin - Pionki oraz Zwolen, na terenie nadleśnictwa Zwolen, obręb Zwolen, zlokalizowany na pd. od wsi Helenów. Rezerwat położony jest na lokalnym dziale wodnym pomiędzy dorzeciami Zagożdżonki i Zwolenki. Głównym celem ochrony jest zachowanie

rzadkich na terenie Parku siedlisk torfowiskowych. W granicach rezerwatu znalazły się otoczone lasami dwa większe torfowiska: Ług Helenowski i Ług Teczowski (Wielki Ług) oraz kilka mniejszych, które zajmują łączną powierzchnię ok. 45 ha. Przeważają tu torfowiska przejściowe z płem mszarnym zarastającym: trzcina, skarłowaciała sosna i brzoza. W obrębie torfowisk występują niewielkie zbior-

Ług Helenowski

Torfowce

Typowy krajobraz rezerwatu

niki wodne będące pozostałością po eksploatacji torfu. Na otaczających torfowiska terenach przeważają bory świeże z dominacją sosny oraz niewielką domieszką: osiki, brzozy, świerka i dębu. Na niewielkich powierzchniach spotyka się bory wilgotne i bagienne. W rezerwacie występuje wiele rzadkich roślin torfowiskowych m.in.: bagno zwyczajne, żurawina błotna, rosziczka okrągłolistna, bagnica torfowa, wąkrota zwyczajna, tarczycza nitkowata, czermień błotna, wełnianka pochwowata, trzęślica modra i przygielka biała. Na terenie rezerwatu gniazdują m.in.: bąk, bączek, błotniak stawowy, żuraw, kszyc, samotnik, kropiatka, wodnik i zausznik. Otaczające torfowiska lasy są ostoją zwierzyny m.in. łosia.

Cezary Iwańczuk
Fot. archiwum MZPK

WARSZTATY EKOLOGICZNE DLA UCZNIÓW I NAUCZYCIELI NA TERENIE KPK

W ramach zadania „Edukacja dla zrównoważonego rozwoju na terenie Kozienskiego Parku Krajobrazowego w 2012 roku” w październiku odbyły się warsztaty ekologiczne dla uczniów z Publicznego Gimnazjum w Jedlni - Letnisko oraz nauczycieli z placówek oświatowych zlokalizowanych w granicach Kozienskiego Parku Krajobrazowego i jego najbliższym sąsiedztwie.

Uczniowie zapoznani zostali z walorami przyrodniczymi, historycznymi i kulturowymi Puszczy Kozienskiej. Omówione zostały również zagrożenia biotyczne, abiotyczne i antropogeniczne występujące na terenie Kozienskiego Parku Krajobrazowego oraz sposoby ograniczania zagrożeń antropogenicznych na przykładzie elektrowni ENEA Wytwarzanie S.A. w Świerżach Górnych. Pracownik elektrowni zapoznał uczestników z historią powstania i dzisiejszą działalnością elektrowni, skupiając się przede wszystkim na technologiach i przedsięwzięciach mających na celu dbanie o środowisko. Dla wszystkich gimnazjalistów zapewne była to bardzo interesująca lekcja, gdyż każdy mógł na własne oczy zobaczyć technologię wytwarzania energii elektrycznej. Uczniowie oglądali przepompownię, budynki bloków, ogromne składowisko węgla, instalację odsiarczania spalin, na którą składał się komin o wysokości 150 metrów i średnicy 20 m. Do niego odprowadzane były oczyszczone już z siarki spaliny. Uczniowie zdobyli wiadomości na temat funkcjonowania oczyszczalni ścieków oraz instalacji spalania biomasy, która także wpływa na rozwój technologii stawiających na pierwszym miejscu ekologię. Duże wrażenie na gimnazjalistach wywarło centrum dowodzenie elektrowni czyli sterownia. Ostatnim punktem war-

W trakcie warsztatów nauczyciele zwiedzali zabytkowy kościół św. Jana w Policznej

Warsztaty ekologiczne dla uczniów na terenie elektrowni ENEA Wytwarzanie S.A. w Świerżach Górnych

sztatów był przejazd na hałdy popiołu i żużlu, zapoznanie z technologią składowania odpadów po dymnicowych oraz sposobami zabezpieczenia wysypiska przed szkodliwym oddziaływaniem na okoliczne lasy i wody gruntowe.

Nauczyciele zapoznali się z wartościami historycznymi i kulturowymi miejscowości Policzna znajdującymi się w otulinie Kozienickiego Parku Krajobrazowego. Zwiedzali zabytkowy kościół św. Stefana zbudowanego w stylu

neogotyckim w latach 1889-1894 oraz cmentarz wojenny. Oglądali rzeźby i obrazy z XVII i XVIII wieku, a z wieży kościoła panoramę okolicy m.in. zbudowany w XX wieku Pałac Przeździeckich. Spotkanie poprowadził ks. proboszcz Marian Miegoń, który przedstawił historię okolicy oraz ciekawostki dotyczące m.in. poety Jana Kochanowskiego. W dalszej części warsztatów nauczyciele zapoznali się z formami ochrony przyrody Puszczy Kozienickiej na przykładzie rezerwatu przyrody „Okólny Ług”. Zaznajomili się z przyrodą siedlisk podmokłych, środowiskiem życia żółwia błotnego oraz gospodarką leśną. Nauczyciele zobaczyli typową roślinność torfowiskową m.in. rosziczkę okrągłolistną, żurawinę błotną, bagno zwyczajne.

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

„Edukacja dla zrównoważonego rozwoju na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego w 2012 roku” dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, w formie dotacji, w kwocie 25.500,00 zł

Aleksandra Kołacz
Fot. archiwum MZPK

Brudzeński Park Krajobrazowy

WYDAWNICTWA BPK

W bieżącym roku udało się nam uzyskać dotację z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie na zadanie: „Wznowienie wydawnictw informacyjno-edukacyjnych do prowadzenia edukacji stacjonarnej i terenowej na terenie Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego”.

Zostały wznowione 3 wydawnictwa:

„Ptasią ścieżką przez BPK” (Dydaktyczna ścieżka ornitologiczna) – to przewodnik po ścieżce dydaktycznej wyznaczonej w parku i otulinie. Przewodnik pozwoli na samodzielne przejście ścieżką ornitologiczną dł. ok. 4,5 kilometra, z siedmioma tablicami informacyjnymi. Zawiera wiele informacji o parku, występujących w nim ptakach, uczy, jak obserwować ptaki. O początku ścieżki oraz jej przebiegu informuje nas tablica stojąca naprzeciwko baru „Sumek” w Murzynowie. Potem idziemy w kierunku ujścia Skrwy prawej, gdzie mamy przystanek nr 1. Typowymi ptakami, które możemy tu zaobserwować, są przede wszystkim: kaczki, łyski, łabędzie nieme, kurki wodne, perkozy, mewy i rybitwy. idziemy dalej w kierunku Brwilna, gdzie zatrzymujemy się na przystanku nr 2. Przed nami ukazuje się doskonale widoczna

wyspa porośnięta drzewostanem olszowym. Lustrując przez lornetkę wyspę widzimy duży obszar uschniętego drzewostanu (drzewa są białe od odchodów ptasich), który jest miejscem kolonii lęgowej kormorana czarnego i czapli siwej. Penetrując brzeg Wisły w promieniu 100 m od przystanku mamy szansę zaobserwować re-

Początek ścieżki

Zespół parkowo-dworski w Brudzeniu Dużym

miza, strzyżyka, dziwonię, sikorki (bogatkę, modraszkę, czarnogłówkę i ubogą). Następnie idziemy dalej w stronę Brwilna. Po przejściu ok. 500 m skręcamy w lewo w drogę leśną (rezerwat „Brwilno”), którą idziemy pod górę. Docieramy do przystanku nr 3. Znajdujemy się na skraju młodników iglastych. Taki biotop umożliwi nam poznanie polujących tu ptaków: myszołowa zwyczajnego, zalatującego z północy myszołowa włochałego, czy sporadycznie występującego w Parku trzmiełojada. Możemy też spotkać lub tylko usłyszeć kruka, sójkę, dudka, trznadła, rudzika. Idąc dalej czerwonym szlakiem turystycznym dojdziemy do rozwidlenia dróg leśnych, gdzie skręcimy w prawo. Dojdziemy do przystanku nr 4 – osada leśna. Tu będziemy mogli zapoznać się z gatunkami synantropijnymi: jaskółkami (oknówka i dymówka) kuropatkami, bażantami. Następnie wracamy do rozwidlenia dróg, na którym kierujemy się w prawo i dochodzimy do przystanku nr 5 – wawóz. Możemy zaobserwować tu dzięcioły (czarnego, dużego, średniego i ogrodowego), ziębę. Dalej kierujemy się w dół wawożu. Na dole u jego wylotu mamy ostatnią tablicę ścieżki.

„Szlak krajobrazowo-historyczny w BPK” – to przewodnik po ścieżce dydaktycznej wyznaczonej w parku i otulinie. Przewodnik pozwoli na samodzielne przejechanie ścieżką krajobrazowo-historyczną. Zawiera wiele informacji o unikalnych walorach krajobrazowych i 10 obiektach kulturowych parku i otuliny:

Obiekt nr 1 – Zespół pałacowo-parkowy w Srebrnej. Pałac i park w Srebrnej usytuowane są na wzniesieniu wysokości około 20 metrów ponad poziomem rzeki Wierzbicy. Od zachodu wzgórze stromo opada i graniczy ze stawem. Teren parku i dworu otacza las dębowy z małą domieszka grabu, świerka i lipy.

Obiekt nr 2 – Kościół św. Trójcy w Sikorzu. Murowany kościół w Sikorzu zbudowany został w stylu romańsko-gotyckim w latach 1911 – 1921. Konsekwował go arcybiskup Antoni Nowowiejski. Zwraca uwagę piękna polichromia wnętrza wykonana techniką al.-fresco i sgraffito przez artystę-grafika Edwardę Przeorską w latach 1948 – 1952, a także ołtarz główny wykonany z białego marmuru.

Obiekt nr 3 – Zespół parkowo-dworski w Sikorzu. Część centralną parku zajmuje dwór murowany, do którego prowadzą dwie aleje wjazdowe. Przed dworkiem jest podjazd, od którego odchodzi alejka spacerowa w kształcie podkowy wysadzana lipami.

Obiekt nr 4 – Zespół pałacowo-dworski w Karwosiekach-Cholewiczach. Założenie parkowo-dworskie w Karwosiekach-Cholewiczach pochodzi z drugiej połowy XIX w. Dwór wybudowano na koronie wzgórza o łagodnym stoku południowym i stromym stoku wschodnim. Jeziorko u podnóża stoku stanowi atrakcyjny, naturalny element w kompozycji ogrodowej. Wejście do dworu ozdabiają dwa dęby o formie stożkowatej, zaś do dworu prowadzi aleja dojazdowa biegnąca w wawozie i wysadzana robiniami akacyjnymi.

Obiekt nr 5 – Kościół św. Szczepana w Bądkowie Kościelnym. Murowany, późnobarokowy kościół pochodzi z 1790 r. (wg. innych źródeł z 1797 r.) i wraz z dzwoniczą parawanową z 1926 r. jest interesująco usytuowany na krawędzi doliny Skrwy.

Obiekt nr 6 – Zespół parkowo-dworski w Brudzeniu Dużym. Klasycystyczny dwór pochodzi z przełomu XIX i XX w. Zbudowany na planie prostokąta jest przykładem typowej wiejskiej rezydencji szlacheckiej. Jest to parterowy, obszerny budynek ze zgrabnym portykiem kolumnowym.

Obiekt nr 7 – Miejsce Pamięci Narodowej – Brudzeń. W kompleksie leśnym Brudzenia znajduje się obelisk, na którym widnieje napis: „Ku czci poległym, ku przestrodze żyjącym wiecznie żywa pamięć w narodzie”. Obelisk poświęcony został pamięci sześciu Polaków zamordowanych tu przez hitlerowców podczas II wojny światowej.

Obiekt nr 8 – Mazowiecki Ośrodek Geograficzny. Mazowiecki Ośrodek Geograficzny w Murzynowie istnieje od 1974 r. i jest terenową placówką Uniwersytetu Warszawskiego Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych. Zajmuje odremontowany budynek byłej szkoły podstawowej, usytuowany w strefie krawędziowej doliny Wisły.

Obiekt nr 9 – „Antonówka” w Brwilnie. Mianem „Antonówki” nazywana jest oryginalna budowla drewniana położona na skarpie, skąd rozciąga się wspaniała panorama Wisły. Jest to duży, piętrowy budynek wykonany w stylu zakopiańskim (wg. innych – w stylu romantyzmu niemieckiego) w latach 1927 – 28.

Obiekt nr 10 – Drewniany kościół św. Andrzeja w Brwilnie. Drewniany kościół p.w. św. Andrzeja zbudowany w Brwilnie w 1710 r. należy do najcenniejszych zabytków architektury drewnianej w województwie płockim. Jest to jednonawowy, orientowany i szalowany niewielki obiekt położony malowniczo na wiślanej skarpie i ukryty pośród lip.

„Mapa-informator o BPK” – to składana mapa parku i otuliny w skali 1:25.000 z naniesionymi ważnymi elementami i punktami. Z taką mapą nie sposób zgubić się w parku. Pozwala na samodzielne wędrowki piesze, rowerowe czy samochodowe po wybranych fragmentach parku. Na drugiej stronie umieszczony będzie swoisty informator-przewodnik po parku i otulinie opisujący park, rezerваты przyrody, obszar Natura 2000, pomniki przyrody i wszystkie inne ważne obiekty.

Wydawnictwa będą wydawane zainteresowanym nauczycielom i świadomym turystom poprzez Płocki Oddział PTTK.

Ludwik Ryncarz
Fot. archiwum MZPK

ILE PTAKÓW ODNAJDZIEMY ZIMĄ?

Czy zima kojarzy nam się ze stagnacją i ciszą w przyrodzie? Czy to koniec podróży, kiedy migrujące ptaki dotarły już do ciepłych krajów, a nasiona są skryte pod ziemią daleko od roślin rodzicielskich? Czy powinniśmy jak płazy zapaść w hibernację i wstrzymać się z obserwacjami przyrody do wiosny? Na pewno nie! Ciekawy świata obserwator o każdej porze roku odnajdzie inspirację do poszukiwania przemian w naturze.

My się zimą nie boimy!

W tym numerze kwartalnika szczególnie zachęcamy do zimowych obserwacji ptaków. Wiele z nich poszukuje wtedy dodatkowego źródła pokarmu i schronienia w pobliżu naszych siedzib – blisko człowieka – zwiększa to nasze szanse na udaną obserwację.

Musimy jednak wziąć pod uwagę to, że pozostają one nadal płochliwe, ostrożne i ciche, większość czasu spędzając skulone gdzieś na gałęzi. Wskazówka ta może wydawać się utrudnieniem, ale po zastanowieniu można znaleźć w niej pozytywne aspekty. Pozwala ona wytypować miejsca pobytu kryjących się ptaków, które będą szukały stanowisk, osłaniających je przed zimnem – najczęściej drzew. W zimie aktywność ptaków spada i aby oszczędzać energię potrzebną do zdobycia pożywienia, często spędzają czas bez ruchu. Niektóre przed noclegami zbierają się w grupy, aby siedząc obok siebie ogrzewać się nawzajem. Daje nam to szansę na dostrzeżenie dużej liczby osobników naraz.

Sukcesowi w obserwacjach może sprzyjać także fakt, że zimą ptaki zazwyczaj sprawiają wrażenie większych. Nie jest to jednak wynikiem przedzimowego objadania się – ptak stroszy pióra, dzięki czemu tworzy się u niego izolująca warstwa powietrza chroniąca go jak puchowa kurtka.

Dobra zachęta dla zimowych gości

Ptasia aktywność wzrasta jednak w trakcie poszukiwania pożywienia. Jak jednak pozyskać pokarm, gdy cały świat przysypany jest śniegiem? Może w jakimś gościnnym ogrodzie znajdują się pozostałe na drzewach i krzewach owoce? Sprawdź, czy w okolicy nie ma takiej naturalnej ptasiej

Gile niczym rumiane jabłuszka odpoczywają na gałęziach

stołwki – to świetny punkt obserwacyjny! Ponadto każdy z nas może osobiście zaprosić ptaki tuż pod swoje okno – przygotowując dla nich pożywne i świeże smakołyki w karmniku. A te bardziej nieśmiałe, które będą skradały się, aby coś przekąsić, również dostrzeżemy łatwiej, dzięki temu, że większość drzew zimą pozbawionych jest liści.

Pamiętajmy, że dokarmianie jest zadaniem odpowiedzialnym – należy je kontynuować do ustąpienia mrozów i śniegu. Ptaki przyzwyczajają się do miejsc, gdzie jest pożywienie i po krytycznych, mroźnych nocach właśnie tam lecą w pierwszej kolejności – jeśli nie znajdą pokarmu, może mieć to zgubne konsekwencje.

Wyberzmy dobre miejsce na karmnik – zaciszne, osłonięte od wiatru, uniemożliwiające dostęp drapieżnikom (np. kotom). Dobrze by w pobliżu znajdowały się krzewy, gdzie ptaki skryją się w razie zagrożenia. Najbardziej uniwersalnym ptasim poczęstunkiem jest słonecznik, a także różne kasze i zboża. Natomiast sikory najłatwiej skusić świeżą i niesoloną słoninką.

Zimowe liczenie ptaków w parkach i ogrodach

Inspiracją do poszukiwania ptaków w tę chłodną porę roku może być Zimowe Ptakoliczenie – akcja inicjowana przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. W ostatni weekend stycznia wytrwali ptasi obserwatorzy udają się

Łabędzie licznie obserwujemy na Narwi w Pułtusku

Upewniamy się co do obserwowanych gatunków wokół Zamku w Pułtusku

w teren by liczyć ptaki w parkach, ogrodach i przy domach. Zapraszamy do przyłączenia się do wycieczek, które odbędą się także w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym. Będziemy podglądać oraz dzięki informacjom i ciekawostkom – lepiej poznawać naszych skrzydlatych sąsiadów. Dzięki zebranym w całym kraju informacjom dowiemy się, jakie ptaki są najliczniej spotykane w parkach i ogrodach. Być może uda się nam wychwycić jakieś zaskakujące spostrzeżenia, wyjątkowe dla danego gatunku.

Zapraszamy miłośników ptaków na dwa przyrodnicze spacerunki – w sobotę 26 stycznia o godz. 9:00 w Łochowie (zbiórka pod biurem Zespołu ds. NPK, ul. Wyszkowska 28) oraz w niedzielę 27 stycznia o godz. 11:30 w Pułtusku (zbiórka koło fontanny przy Rynku). Wycieczki w zależności od warunków pogodowych będą trwały 1-2 godz.

Zapraszamy na wycieczki!

Szczegółowe informacje będą pojawiały się na stronie internetowej MZPK-NPK (www.parkiotwock.pl) oraz OTOPI (www.otop.org.pl). Zachęcamy pozostałych organizatorów Ptakoliceńskich z innych punktów NPK do przesyłania informacji o swoich wycieczkach (edukacja.npk@gmail.com). Ponadto w tygodniu zapraszamy szkoły do zamawiania podobnych przyrodniczych spacerów oraz warsztatów o ptakach.

Łabędź niemy – Ptak Zimy 2013

Corocznie w ramach Zimowego Ptakoliceńskich wybrany gatunek zyskuje miano Ptaka Zimy. W 2013 roku będzie to łabędź niemy – często spotykany na miejskich niezamierzających jeziorach i rzekach.

Zbiorniki wodne są popularnym miejscem dokarmiania ptaków. Warto jednak zwrócić uwagę, że poza zimą ptaki doskonale radzą sobie bez naszej pomocy. Dokarmianie ich w miesiącach, kiedy pokarmu jest pod dostat-

Lubimy podglądać ptaki

kiem może wręcz szkodzić. Szczególnie dotyczy to łabędzi – które są ptakami wędrownymi i powinny spędzać zimę w cieplejszych krajach. Zachęczone przyniesionym jedzeniem zostają jednak w Polsce. Często mróz odstrasza dokarmiających i ptaki zostają same – głodne, dodatkowo narażone na przymarznąć. Wyjątkowym przystosowaniem dorosłych łabędzi jest umiejętność pozostawania bez pokarmu przez 4 tygodnie. Siedzą wtedy nieruchomo, by oszczędzać energię zgromadzoną w postaci grubej warstwy tłuszczu. Chleb wtedy nie wystarcza by uzupełnić ich siły, a dodatkowo może powodować choroby układu pokarmowego. Jeśli chcemy pomóc łabędziom – podawajmy im pokrojone warzywa i zboża. Odpowiednio przygotowanym pieczywem (czyli nieczepstym i pokrojonym w kostkę) możemy dokarmiać kaczki.

Bądźmy przyjaciółmi ptaków – mądrze im pomagając i poznając je w czasie obserwacji przez cały rok!

Natalia Wielechowska
Fot. archiwum MZPK

EDUKACJA PRZYRODNICZA W ZASIĘGU RĘKI – ŚCIEŻKI PRZYRODNICZE I WYDAWNICTWA W NPK

Spędzanie wolnego czasu wśród zieleni to jedna z naszych ulubionych aktywności. Brzegi Bugu, Narwi, pobliskie lasy przeżywają obłączenie w wakacje i weekendy. Niewątpliwie wielu osobom towarzyszy chęć dokładniejszego poznawania odwiedzanych okolic, znalezienia jakiś szczególnych, wyróżniających się punktów, podejrzenia ciekawych zjawisk przyrodniczych i mieszkańców nadbużańskich terenów. Naprzeciw takim potrzebom wychodzą formy edukacji umożliwiające samodzielne poznawanie przyrody.

W Nadbużańskim Parku Krajobrazowym systematycznie modernizowane są kolejne ścieżki edukacyjno-przyrod-

nicze. Przebieg ścieżek planowany jest po najciekawszych terenach danej okolicy, długość dostosowana jest do dłuższego marszu lub przejażdżki rowerowej. Przemierzając szlaki na kolejnych przystankach mają możliwość zapoznać się z treścią tablic o tematyce przyrodniczej. W tym roku dzięki dotacji z WFOŚiGW w Warszawie zupełnie nowe oblicze uzyskała trasa „Uroczysko Ceranów” w gm. Ceranów. Ta typowo leśna ścieżka prezentuje nam 13 przystanków, gdzie możemy poznać informacje na temat ekosystemów leśnych, ciekawych przedstawicieli flory i fauny oraz formach ochrony przyrody. Na wyznaczonym szlaku znajdują się dwa rezerваты przyrody: Biele i Podjabłońskie

Na zmodernizowanej ścieżce Uroczysko Ceranów możemy odpocząć pod nową wiatą

Wydawnictwa NPK wzbudzają zainteresowanie podczas lokalnych wydarzeń

Ścieżki przyrodnicze pomagają przygotować wycieczki prowadzącym zajęcia z młodzieżą

Wystawa przyrodnicza to atrakcja dla najmłodszych

oraz obszar Natura 2000: Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dąbrowy Ceranowskie. To doskonale miejsce dla miłośników przyrody!

Ścieżki przyrodnicze pozwalają zaplanować ciekawą, bogatą we wrażenia i obserwacje wyprawę. Stanowią też ułatwienie dla osób planujących działania edukacyjne – są gotowymi trasami wycieczek przyrodniczych.

Aby zachęcać do odwiedzenia wyznaczonych ścieżek i ułatwić poruszanie się po nich NPK wydał w tym roku promocyjne foldery charakteryzujące trzy z nich: „Korczew – Mogielnica”, „Torfowisko Kules” i „Uroczysko Ceranów”.

Te i inne wydawnictwa przyrodnicze są kolejnym sposobem na dostarczenie ciekawych informacji na temat wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych NPK. Liczymy że staną się zachętą do aktywnego zwiedzania lasów, łąk i osiedli w tym atrakcyjnym regionie.

W planowaniu dłuższych podróży bardzo praktyczną pomocą może być zaktualizowana w tym roku i wydana dzięki dofinansowaniu WFOŚiGW w Warszawie mapa Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Dzięki niej bez problemu znajdziemy ścieżki przyrodnicze, szlaki turystyczne – rowerowe i piesze oraz różne formy ochrony przyrody i atrakcje historyczno-kulturowe.

Wszystkie te wydawnictwa będą prezentowane podczas lokalnych imprez i uroczystości. Zachęcamy do odwiedzania stanowiska informacyjno-promocyjnego NPK, które

dzięki dofinansowaniu z WFOŚiGW w Warszawie zostało w roku bieżącym doposażone w atrakcyjne dioramy ułatwiające poznawanie nadbużańskiej przyrody. Z tą formą wystawy można zapoznać się w siedzibie Zespołu ds. NPK w Łochowie przy ul. Wyszkowskiej 28. Zapraszamy!

Natalia Wielechowska
Fot.archiwum MZPK

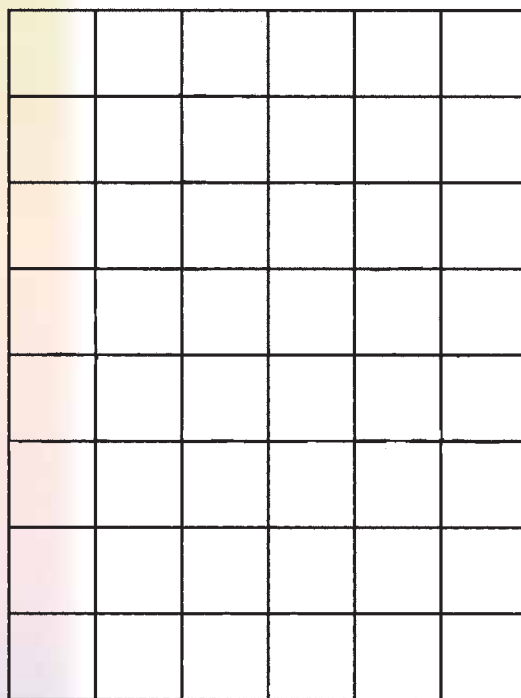
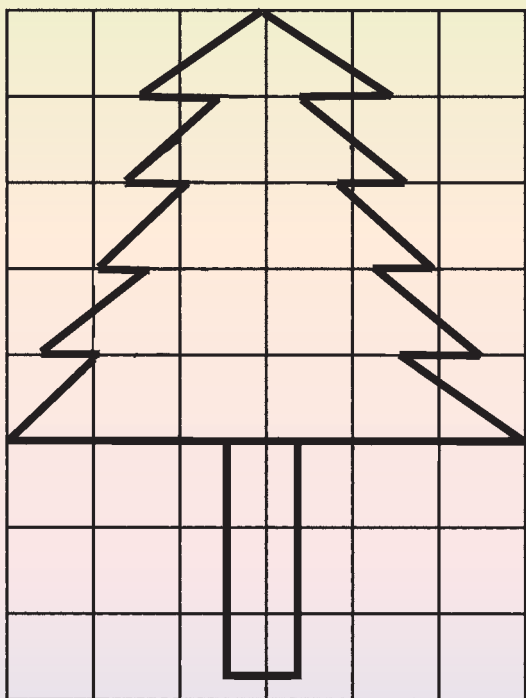

Modernizacja ścieżki edukacyjno-przyrodniczej na terenie NPK pn.: „Uroczysko Ceranów” dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, w formie dotacji, w kwocie 12 920,00zł.

Propagowanie przyjaznych przyrodzie form turystyki Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, w formie dotacji, w kwocie 28 000,00 zł.

Organizacja wystaw plenerowych Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, w formie dotacji, w kwocie 11 500,00 zł.

CHOINKA

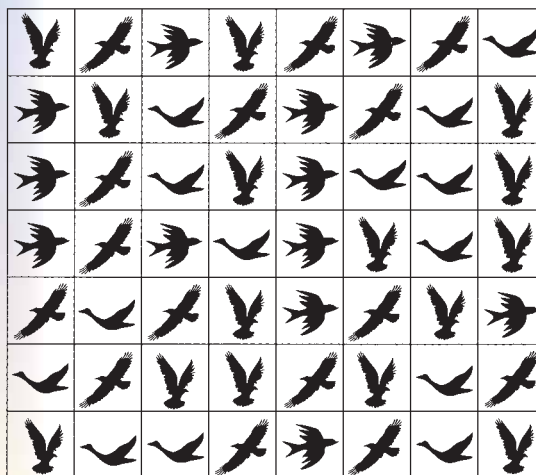
Odwzoruj rysunek

Labirynt

Wskaż sankom drogę do bałwanka

Ptasi szyfr

Znajdź w tabelce taki sam jak w przykładzie układ czterech ptaków

Rozwiązania z poprzedniego numeru:

Rebussy: GRZYBOBRANIE, KASZTANY, KAPUŚNIACZEK, KOLOROWE LIŚCIE, WITAJ SZKOŁO, BABIE LATO

Urząd Miasta Koźienice

Zespół pałacowo-parkowy z końca XVIII w. w **Koźienicach** jest jednym z najokazalszych zabytków. Wybudowany w latach 1775-78 wg projektu królewskiego architekta Franciszka Placidiego dla króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Prace nad okalającym pałac parkiem w stylu angielskim, trwały do 1791 roku. Sam pałac składał się z piętrowego budynku głównego i dwóch parterowych, długich oficyn, lewej kuchennej i prawej gościnnej. W XIX wieku dokonano dwóch gruntownych remontów pałacu, w latach 1839-65 dla generała Iwana Dehna, następnie w latach 1896-1900 w stylu renesansu przez Franciszka Arveufa. Pałac szczególnie ucierpiał podczas II wojny światowej. We wrześniu

1939 r. Niemcy podpalili i zdewastowali pałac. Do dziś w całości zachowała się jedynie prawa oficyna, w której mieści się Muzeum Regionalne. Centralna część pałacu została odbudowana, w latach 50-tych postawiono bezstylowy budynek dla władz powiatowych, obecnie znajduje się w niej Urząd Miejski. Przed głównym budynkiem zachowały się dwa cokoly pod rzeźby z czasów stanisławowskich, przedstawiające polowania na dziką i niedźwiedzia. Na dziedzińcu zachował się również basen z lat 1839-63, otoczony kolumnami w formie czworoliścia z piaskowca szydłowieckiego.

Jolanta Tabor

Lipa „Łaszka”

Lipa drobnolistna (*Tiliacordata Mill.*) – gatunek drzewa, należący do rodziny lipowatych. W Polsce występuje powszechnie na terytorium całego kraju.

Przedstawione drzewo posiada mocny rozgałęziony pień, dzięki temu cechuje się oryginalnym wyglądem. Lipa Łaszka znajduje się w miejscowości Podbiel (Nadleśnictwo Celestynów, na działce leśnej nr 1618/2 p. H. Szuchnika, w pobliżu strugi Majdan). Drzewo rośnie w sosnowym lesie, na stoku wydmy o dość łagodnym nachyleniu. Obwód pnia wynosi 8,70 m, zaś wysokość około 19 metrów.